

EL REpte DE LA COMPLEXITAT

XAVIER DURAN

El progressiu desglaçament de l'Àrtic, la consegüent obertura de noves rutes marítimes i l'accés més fàcil a diversos recursos naturals conformen un tema en què es barregen climatologia, geologia, tecnologia, economia i geopolítica, entre altres disciplines. I per això és susceptible de ser tractat pels periodistes ambientals, que hi han d'afegir l'altra cara dels efectes del desgel: el futur impacte en el clima o en l'alteració d'ecosistemes i, per tant, dels recursos pesquers, entre d'altres.

Aquest és un bon exemple de la complexitat de la informació ambiental i de la necessitat que els que ens hi dediquem tinguem present aspectes molt diversos i no només ecològics. Al mateix temps, demostra que en certes anàlisis estratègiques o econòmiques no es pot prescindir dels aspectes ecològics.

Diria que aquest entrellaçament entre disciplines molt diverses és el fet més destacat dels nous reptes de la informació ambiental, juntament amb el paper de complementar informacions d'altres àmbits –i, sovint, fins i tot d'aixecar temes que mereixen ser analitzats per altres especialistes–. La informació ambiental ha viscut un creixement espectacular en els darrers anys. Però això no ha significat un simple increment en la seva presència als mitjans, sinó també una adaptació que ha comportat un augment de complexitat.

Fa una vintena d'anys era bàsic explicar els fonaments dels problemes ambientals i la manera d'afrontar-los. Calia fer saber què era una deixalleria, en què es basava l'efecte hivernacle i per què la capa d'ozó era tan important i es destruïa. Però ja fa temps que, sense deixar de banda explicacions com aquestes, la informació ambiental ha hagut de fer un salt qualitatiu i entrar en un altre nivell. De sempre s'ha destacat que la informació ambiental no es pot limitar a contaminació, residus, espècies protegides i espais naturals. I que fins i tot quan es parla d'aquests temes els enfocaments ja no poden ser els mateixos que abans.

Etimològicament, *ecologia* significa “estudi de la casa” i *economia*, “administració de la casa”. No es pot administrar la casa sense conèixer-la, però tampoc po-

dem aplicar el coneixement sense tenir en compte les necessitats d'administració. Això implica que les propostes ecològiques, si bé en molts casos poden venir dictades simplement per principis ètics, també han de tenir en compte arguments econòmics.

I compte, que això no vol dir que es plantegin des d'una perspectiva econòmica tradicional. Precisament és, en part, feina dels ambientalistes i dels informadors ambientals fer veure que uns comptes econòmics mal plantejats porten, tard o d'hora, a resultats ben allunyats dels desitjats. L'economia ecològica –de la qual tenim pioners al nostre país– mostra que és un error considerar com simples despeses el que en realitat són inversions, negligir certes pèrdues perquè no tenen un valor monetari clar o oblidar que consumir certs recursos a un determinat ritme és gastar el capital sense preocupar-se de recapitalitzar.

Això significa que s'ha d'explicar el valor de reduir la contaminació, objectiu que no és un simple caprici per gaudir d'un aire més net, sinó una acció indispensable per reduir la mortalitat i la malaltia, augmentar la qualitat de vida i, de rebot, reduir les despeses que assistència sanitària, baixes mèdiques, disminució de la productivitat o pensions d'invalidesa, orfanat o viduitat provoquen. És a dir: el primer objectiu és ètic, però per als que no entenen d'ètica cal fer veure que també hi ha un benefici econòmic. I el mateix s'ha d'explicar respecte a la biodiversitat i

els ecosistemes. Conservar el patrimoni natural és una obligació ètica, però no pensar que aquests ecosistemes proporcionen una multitud de serveis que es poden valorar en milers de milions d'euros (vegeu <www.teebweb.org>) és una barbaritat econòmica i pràctica.

La complexitat de la informació ambiental és un reflex de la complexitat de la nostra societat i de les dificultats d'establir planificacions clares. El debat sobre el balanç d'emissions dels biocombustibles ha estat, en part, generat per interessos de les petrolieres, però també ha aportat estudis rigorosos i consistents que mostren que les anàlisis simples no sempre duen a la solució correcta. Molt probablement la resposta en aquest tema és «biocombustibles, sí, però depèn de quins i de com». D'altra banda, l'entusiasme per certes solucions, com el cotxe elèctric, no ha de fer oblidar

«LA COMPLEXITAT DE LA INFORMACIÓ AMBIENTAL ÉS UN REFLEX DE LA COMPLEXITAT DE LA NOSTRA SOCIETAT I DE LES DIFICULTATS D'ESTABLIR PLANIFICACIONS CLARES»

Capçalera del programa *El medi ambient* de TV3.

que les grans transicions no es fan en cinc anys ni en deu i que les grans revolucions comporten canvis profunds i no simples arranjaments. Explicar tot això no pot ser feina únicament dels periodistes ambientals, però per fer-ho s'ha de comptar amb els periodistes ambientals.

És clar que informar d'això i reflexionar-hi no és gens fàcil. I menys en els temps actuals, en què guanya la informació més concisa, immediata i esquemàtica. Correm el perill de simplificar massa, oblidant molts matisos i condicionants, o bé de voler tenir tantes coses en compte que el missatge quedi confús per a la gent. A més, el públic vol certeses i els matisos poden ser interpretats –i aprofitats– com que alguns fenòmens –el canvi climàtic, per exemple– no estan tan clars com es diu. Fer front als *lobbies* que difonen informacions esbiaixades o tergiversades és un altre dels problemes que afronta l'informador ambiental.

I, finalment, s'ha de fer front a les informacions i opinions esbiaixades o simplement indocumentades que sovint ofereixen tertulians i columnistes. Alguns fan aportacions realment molt interessants en el camp que dominen. Però la majoria pateixen el problema d'haver de ser avui especialistes en terratrèmols a Haití, pocs dies després poder dissertar sobre la seguretat de les xarxes elèctriques i molt poc després ser profunds coneixedors de la política regional francesa o dels problemes i avantatges de retardar la jubilació.

Es tracta, a més, de gent amb prestigi popular, que pertanyen a l'*opinion star system* i que per això estan envoltats, cara al públic, d'una credibilitat no sempre merescuda. I aprofiten el gran ressò d'uns espais que, malauradament, segueixen negligint, majoritàriament, la cultura i la informació científiques.

Xavier Duran. Periodista científic. Director d'*El medi ambient*, TV3.

científic perquè emmascara el currículum de la font. Què és un expert?

En el periodisme mediambiental aquest fosc terme d'«expert» es fa servir per justificar una cosa tan perjudicial per al periodisme com és la neutralitat, no usada mai en periodisme científic. Així, per exemple, es dona veu als anomenats «escèptics» del canvi climàtic, la qual cosa és un escàndol tan gran com si se'n donara als escèptics sobre l'arribada de l'home a la Lluna o als escèptics sobre la teoria de l'evolució.

Els «experts» s'emparen en pomposos títols com «director de l'institut X» per ocultar la seua falta de saviesa científica; i el periodista no especifica mai quants articles té publicats en *Nature* o si té un doctorat en oceanografia. Això està convertint el periodisme mediambiental en pseudoperiodisme o, en el millor dels casos, en una cosa diferent del periodisme científic. Si es continua per aquesta senda, el periodisme mediambiental es transformarà en un cavall de Troia dels que volen destruir el planeta i no en una eina per salvar-ho com ha estat fins ara.

«EL GRAN PERILL DE LA SEGREGACIÓ DEL MEDI AMBIENT DE LA PARAULA 'CIÈNCIA' ÉS QUE EN CONVERTIR-SE EN AUTÒNOM NO SIGA RECONEGUT PER L'OPINIÓ PÚBLICA COM A CIÈNCIA»

Per exemple, en una anàlisi de contingut sobre les fonts que solen aparèixer com a escèptiques del canvi climàtic en els mitjans espanyols s'obté que tots són de lletres pures (és a dir, autèntics analfabets científics): des d'Antón Uriarte (professor de Geografia de la Universitat del País Basc, universitat on fins fa no res la geografia s'estudiava amb la història i un poc abans pertanyia a filosofia i lletres); fins a periodistes (també de lletres) com Jorge Alcalde; economistes –on estudien botànica o ecologia els economistes espanyols?– com Gabriel Calzada o fan cas de politòlegs –com si la carrera de ciències polítiques tinguera el més mínim rastre de ciència natural– com Bjorn Lomborg. Aquestes fonts mai no les hauria usades un periodista científic seriós, que recorreria només a llicenciats en Ciències del Mar, Física, Química, Biologia i altres ciències naturals. I això diferencia el bon periodisme de la informació porqueria. Espere que en un futur no diferencie el periodisme científic del mediambiental. ☺

Carlos Elías. Professor titular de Periodisme Científic. Universidad Carlos III de Madrid.